

УДК 351.74.08(477)«196»

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2025.1.01>**ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ ГРЕЧЕНКО,**

доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра гуманітарних дисциплін та українознавства;

 <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,
e-mail: grechenko18@gmail.com;

АНАТОЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ КЛОЧКО,

доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6898-964X>,
e-mail: klochko2016a@gmail.com

РОЛЬ МІЛІЦІЇ УРСР У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НАПРИКІНЦІ 1960-Х РР.

Упродовж 1967–1968 рр. злочинність у республіці залишалася на доволі високому рівні, але й протидія їй з боку органів міліції посилювалася та вдосконалювалася. Актуальною проблемою була боротьба з хуліганством. У цей період фіксувалися випадки зухвалих нападів злочинців на чергові наряди міліції. У Міністерстві охорони громадського порядку УРСР були систематизовані дані щодо цих випадків, за допомогою чого було виявлено, що в низці випадків не була забезпечена надійна охорона приміщень органів та підрозділів міліції. Економічна злочинність у 1960-х рр. у республіці набула значних масштабів, що було зумовлено розкраданням державної та кооперативної власності, спекуляцією, хабарництвом, незаконними валютними операціями. Небезпека злочинів у сфері господарської діяльності полягала в тому, що вони зазвичай були пов'язані зі створенням злочинних груп, інколи великих і розгалужених. Такий спосіб учинення розкрадань і хабарництва сприяв ретельному маскуванню злочинів. Водночас багатьох осіб, які вчинили злочини у цій сфері, було викрито та притягнуто до кримінальної відповідальності завдяки діяльності органів міліції. Проте ще недостатньо ефективно для цього використовувалася агентура, оперативні обліки, можливості криміналістики, діяльність дільничних уповноважених, інших служб міліції та громадськості. У цей період поширеним недоліком у діяльності міліції була недостатня робота з офіційного попередження правопорушників. Перехід трудового населення в міста на роботу з двома вихідними днями дещо ускладнив роботу міліції, збільшив її обсяг, але не всі органи міліції змогли швидко пристосуватися до боротьби зі злочинністю в цих умовах. Деякі начальники управлінь охорони громадського порядку послабили увагу до роботи карного розшуку, на недоліки своєчасно та гостро не реагували, поверхово керували роботою органів міліції щодо боротьби з кримінальною злочинністю.

Ключові слова: Україна, 1960-ті рр., Міністерство охорони громадського порядку, міліція, протидія злочинності.

Оригінальна стаття

ВСТУП. 1966–1968 рр. були останнім періодом діяльності як союзного, так і республіканського міністерств охорони громадського порядку, основним завданням яких залишалася протидія загальнокримінальній та економічній злочинності. Все це відбувалося в умовах після зміни політичного керівництва СРСР та підготовки до чергової реорганізації правоохоронних органів. Окремі аспекти цієї проблеми певною мірою досліджувалися в низці робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, ці питання розглядалися в монографіях О. М. Бандурки (2022) «Секретарі, нарко-

ми, міністри внутрішніх справ України в 1917–2022 роках», В. С. Печнікова (2011) «Є така служба...», у науково-популярному нарисі «Міліція України: історичний нарис, портрети, події», написаному під керівництвом тодішніх керівників української міліції (Смирнов та ін., 2002), дисертації А. П. Чернеги (2008), довідково-історичному виданні «Карний розшук України: відданість, вірність, відвага» (Довгаль та ін., 2009), статтях В. А. Греченка (2024), В. О. Боняк і В. А. Греченка (2024), В. А. Греченка та С. С. Бандурки (2024), В. А. Чиснікова (2010), працях зарубіжних авторів Д. Файнберг

і А. Калиновського (2016), В. К. Буковського (2019), К. Ботерблума (2020), М. Дьюхірста (2020), С. Шаттенберг (2021), Р. Горнсбі (2023). Проте в них розглядалися здебільшого політико-правові аспекти проблеми, тому дослідження цієї теми є недостатньо повним.

Наукова новизна цієї статті полягає в тому, що в ній вперше в історико-правовій літературі розкрито основні аспекти діяльності міліції щодо протидії загальнокримінальній та економічній злочинності наприкінці 1960-х рр.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є висвітлення стану злочинності в Українській РСР наприкінці 1960-х рр. та заходів міліції республіки щодо протидії їй. Ця мета конкретизується в таких завданнях:

- охарактеризувати основні показники різних аспектів злочинності у вказаний період;
- розкрити головні напрями діяльності міліції республіки щодо протидії злочинності;
- проаналізувати недоліки в діяльності міліції в цій сфері та заходи, які вживалися Міністерством охорони громадського порядку УРСР для їх усунення.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. У дослідженні використано порівняльно-історичний метод, що дало змогу шляхом порівняння встановити схожість і відмінність між досліджуваними історичними явищами, проаналізувати трансформації в нормативно-правових засадах структуризації та діяльності міліції Радянської України в умовах реорганізації управління правоохоронними органами у 1960-ті рр., виявити різноманітність форм і методів забезпечення нею охорони громадського порядку та протидії злочинності.

Історико-правовий метод застосовувався для співставлення між собою двох або більше порівнюваних об'єктів у процесі дослідження за певними критеріями з метою отримання інформації про їхню подібність або міру їхньої схожості чи відмінності. Зокрема, йшлося про подібності та відмінності в протидії загальнокримінальній злочинності, економічній злочинності та хуліганству наприкінці 1960-х рр.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Питання вдосконалення протидії злочинності були актуальними як у середині, так і наприкінці 1960-х рр. У порядку контролю розкриття злочинів Колегія Міністерства охорони громадського порядку УРСР (далі – МОГП УРСР) в 1965 р. 16 разів розглядала ці питання, а в 1966 р. – 18, причому Колегія розглядала ситуацію не лише в цілому по конкретним областям або містам, а й обговорювала стан розкриття окремих найбільш тяжких

злочинів¹. Така інтенсивність обговорення питань пояснювалася також загальним станом криміногенної ситуації в республіці.

У зв'язку зі збільшенням випадків хуліганства та пияцтва на залізничному транспорті 10 травня 1967 р. МОГП УРСР розробило пропозиції щодо посилення протидії цим явищам, серед яких, зокрема, були такі:

- переглянути розстановку службових нарядів міліції, щоб до поїздів приміського та місцевого сполучень, особливо у вечірній час, щодоби прямувала максимальна кількість сержантського та начальницького складу міліції;
- через відповідні місцеві органи вирішити питання про збільшення кількості дружинників, яких виділяють штаби добровільних народних дружин для підтримки громадського порядку у приміських поїздах;
- посилити контроль за виконанням працівниками торгівлі вимог наказу Міністра торгівлі Української РСР від 31 березня 1964 р. № 144 і розпорядження від 30 вересня 1965 р. № 14-14-869 про заборону повсюдної торгівлі міцними винами на розлив та зняття з продажу спиртних напоїв (вино-горілчаних виробів) з магазинів, розташованих на вокзалах, станціях та привокзальних площах. За виявленими порушеннями підготувати відповідну інформацію до керівних органів;
- спільно зі штабами добровільних народних дружин підготувати та провести 26–27 травня 1967 р. на залізницях республіки заходи щодо вилучення п'яниць, хуліганів та іншого антигромадського елемента з вокзалів, станцій та поїздів².

У 1966–1967 рр. фіксувалися випадки зухвалих нападів злочинців на чергові наряди

¹ Виступ Міністра охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченка на Всесоюзній нараді-семінарі керівників органів МОГП СРСР 27–31 березня 1967 р. // Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.) : наук. вид. : у 6 т. / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, В. О. Криволапчук та ін. ; за заг. ред. А. Б. Авакова. Київ ; Харків : Мачулін, 2016. Т. 6: Міністерство внутрішніх справ – Міністерство охорони громадського порядку Радянської України в період деєталінізації та подальших реорганізацій (5 березня 1953 р. – грудень 1968 р.). С. 820.

² Про посилення заходів боротьби з хуліганством та пияцтвом на залізничному транспорті : пропозиції МОГП від 10.05.1967 // Історія міліції України в документах і матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 334–335.

міліції. Інформація щодо цих випадків систематизувалася в МОГП УРСР і було виявлено, що в низці випадків не була забезпечена надійна охорона приміщень, де розташовувалися органи та підрозділи міліції. Мали місце випадки, особливо у вечірній та нічний час, коли чергові по органах і підрозділах відлучалися надовго, залишали зброю та документацію без охорони або доручали це рядовим міліціонерам. Окремі чергові та їхні помічники недбало виконували покладені на них обов'язки, виявляли безтурботність і легковажність, перебували на чергуванні без зброї, а в нічний час спали. Нерідко, порушуючи накази міністерства, у чергових кімнатах тривалий час і навіть уночі утримували кримінальних злочинців, осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів.

До проведення ремонту й прибирання приміщень органів міліції найчастіше залучали адміністративно заарештованих, але жодного нагляду за ними не велось, і вони отримували безперешкодний доступ до чергових і робочих кімнат оперативних працівників. Так, у січні 1967 р., скориставшись легковажністю чергового наряду Павлоградського міського відділу міліції Дніпропетровської області, адміністративно заарештований, залучений до ремонту приміщення, відтиснув дверцята металевої шафи, де зберігалася зброя, та викрав пістолет «Макарова» й патрони до нього.

Чергові частини багатьох органів міліції розташовувалися в непридатних для роботи приміщеннях та навіть коридорах. Особи, які зверталися у вечірній та нічний час до чергової частини, допускалися безпосередньо до приміщення, де зберігалася зброя. Вікна перших поверхів будівель органів та підрозділів міліції не були заґратовані, були відсутні надійні заборони на дверях, а також електричні дзвінки на входних дверях для виклику чергових у нічний час. Попереджувальна сигналізація в камерах попереднього ув'язнення низки органів міліції була несправною, а добові наряди під час приймання чергування не перевіряли її роботу. Господарські двори в багатьох органах міліції були захищені, огорожі – несправні, через що сторонні особи мали вільний доступ до дворів. Начальники управлінь та господарські апарати не виявляли необхідної турботи щодо впорядкування приміщень чергових частин та створення нормальних умов для роботи чергових нарядів. Щорічні огляди чергових частин проводилися формально.

У зв'язку із цими обставинами Міністр охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченко 17 липня 1967 р. видав наказ «Про заходи з попередження можливих випадків

нападу злочинних елементів на черговий наряд органів міліції». У ньому вимагалось встановити суворий контроль за тим, щоб начальники органів міліції та їхні заступники щодня й ретельно інструктували чергових, організували контроль за станом охорони органів – підрозділів міліції у нічний час. В органах міліції, насамперед у сільській місцевості, де у вечірній та нічний час, крім чергового та його помічника, інших працівників немає, поставити на перших поверхах адміністративних будівель металеві ґрати, обладнати входні двері надійними запорами, електричним освітленням та електродзвінками для виклику чергового. Прорізати у входних дверях віконця, через які черговий у нічний час міг би розмовляти з громадянами, які звертаються. У приміщення чергового наряду в нічний час допускати громадян, що звертаються, лише у виняткових випадках і після того, як черговий з'ясує особу відвідувача. За необхідності пропустити відвідувача в нічний час у чергове приміщення, але весь наряд повинен не спати та бути уважним. Одночасно кількох відвідувачів у нічний час до органу міліції не допускати. Категорично заборонити утримання у вечірній та нічний час у чергових кімнатах кримінальних злочинців та осіб, затриманих за підозрою у вчиненні злочинів. Упорядкувати кімнати та шафи, де зберігається зброя, встановити на них надійні заборони. Не допускати приймання та видачі зброї особовому складу у присутності сторонніх осіб¹.

Як бачимо, наказ мав конкретний характер і передбачав організаційні, дисциплінарні та господарські заходи для забезпечення чергових частин від нападів кримінальних злочинців.

Президія Верховної Ради СРСР 13 жовтня 1967 р. ухвалила Указ «Про практику застосування Указу Президії Верховної ради СРСР від 26 липня 1966 року “Про посилення відповідальності за хуліганство”». У цьому документі зазначалося, що останнім часом дещо скоротилася кількість хуліганських проявів, а також деяких небезпечних злочинів проти особистої безпеки громадян. Однак у низці випадків подання органів міліції, прокуратури та судів

¹ Про заходи з попередження можливих випадків нападу злочинних елементів на черговий наряд органів міліції : наказ Міністра охорони громадського порядку УРСР І. Х. Головченка від 17.07.1967 // Історія міліції України в документах та матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 293–294.

про скоєні членами колективів хуліганські вчинки та інші правопорушення розглядалися несвоєчасно, відповіді на подання найчастіше не давалися.

Органам охорони громадського порядку, прокуратурі та судам наказувалося й надалі приділяти пильну повсякденну увагу питанням боротьби з хуліганством та іншими порушеннями громадського порядку. Виконкомам місцевих рад депутатів трудящих спільно з органами охорони громадського порядку приписувалося розглянути питання про доцільність організації спецприймачів з утримання та використання праці осіб, заарештованих за дрібне хуліганство, з урахуванням наявного позитивного досвіду роботи таких установ у низці міст країни, а також розробити заходи, що забезпечують використання на фізичних роботах усіх осіб, заарештованих за дрібне хуліганство¹.

Слід зауважити, що в цілому цей Указ містив мало конкретики і, як завжди за радянських часів, вимагав «посилити та покращити» роботу. З конкретного пропонувалося розглянути питання про доцільність організації спецприймачів з утримання та використання праці осіб, заарештованих за дрібне хуліганство, але це вже застосовувалося в низці міст країни.

Аналіз основних показників роботи органів міліції УРСР з боротьби з розкраданням соціалістичної власності, хабарництвом і спекуляцією за 1967–1968 рр. свідчив про те, що стан збереження державного майна в республіці залишався на низькому рівні, а хабарництво і спекуляція ще мали доволі високі показники. Протягом 1967 р. було зареєстровано 18 820 корисливих злочинів, у яких взяли участь 28 122 особи. Із цієї кількості 8 933 злочини, або 47,5 %, становили розкрадання соціалістичної власності, у яких були задіяні 14 112 осіб, що становило більше половини

виявлених злочинців. За розкраданнями соціалістичної власності в 1967 р. органами охорони громадського порядку було порушено 5 198 кримінальних оправ, за якими було притягнуто до кримінальної відповідальності 7 370 осіб, зокрема 4 000 кримінальних справ, або 77 %, були порушені за випадками замаскованих розкрадань, за якими до кримінальної відповідальності було притягнуто 6 129 осіб, тобто 83,2 % розкрадачів. Збитки, завдані державі діями притягнених до кримінальної відповідальності злочинців, у 1967 р. становили близько 5 мільйонів рублів. При цьому зросла матеріальна шкідливість діяльності кожного зі знешкоджених розкрадачів. Якщо, наприклад, у 1965 р. кожною притягнутою до кримінальної відповідальності особою в середньому було завдано державі збитків на суму 262 рублі, то в 1966 р. ця сума вже становила 380 рублів, а в 1967 році – 382 рублі. Про кількість кримінальних справ, порушених у 1967 р. щодо випадків розкрадань соціалістичної власності в окремих галузях народного господарства, свідчать архівні дані², наведені в табл. 1.

Протягом 1966–1968 рр. у республіці де-що збільшилась кількість виявлених дрібних розкрадань соціалістичної власності та осіб, які брали в них участь. Наприклад, у 1966 р. органами міліції тільки під час вибіркового перевірок, проведених на прохідних обмеженої групи підприємств, установ і організацій, було затримано 43 250 осіб, у яких було вилучено різної продукції та інших матеріальних цінностей, викрадених за місцем роботи, на суму 423 тисячі рублів. У 1967 р. кількість подібних випадків збільшилась майже на 14 тисяч, а вартість викрадених матеріальних цінностей – на 215 тисяч рублів. Якщо порівняти з 1966 р., то кількість виявлених дрібних розкрадань у легкій промисловості зросла на 1 170 випадків, у харчовій промисловості – на 5 721 випадок, у м'ясомолочній промисловості – на 2 737 випадків, в інших галузях – на 4 039 випадків.

Повільно відбувалася боротьба з хабарництвом і спекуляцією. У 1967 р. органами міліції республіки було викрито 394 хабарники, що на 103 особи більше, ніж у попередньому році. За цей же період було зареєстровано 5 801 випадок кваліфікованої спекуляції промисловими та продовольчими товарами. Крім цього, 13 260 осіб було затримано за дрібну спекуляцію, у яких було вилучено предметів спекуляції на суму 171 830 рублів.

¹ Про практику застосування Указу Президії Верховної ради СРСР від 26 липня 1966 року «Про посилення відповідальності за хуліганство»: Указ Президії Верховної ради СРСР від 13.10.1967 // Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.): наук. вид.: у 6 т. / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, В. О. Криволапчук та ін.; за заг. ред. А. Б. Авакова. Київ; Харків: Мачулін, 2016. Т. 6: Міністерство внутрішніх справ – Міністерство охорони громадського порядку Радянської України в період деєсталінізації та подальших реорганізацій (5 березня 1953 р. – грудень 1968 р.). С. 850–851.

² ГДА МВС України (Галузевий держ. архів МВС України). Ф. 54. Оп. 1. Спр. 219. Арк. 14.

Таблиця 1

Кількість кримінальних справ, порушених у 1967 р. щодо випадків розкрадань соціалістичної власності в окремих галузях народного господарства

Галузь економіки	Зареєстровано злочинів	Виявлено учасників	Порушено кримінальних справ	Притягнуто до кримінальної відповідальності осіб
Сільське господарство:	1 727	2 855	912	1 453
у тому числі колгоспи	1 267	2 111	680	1 081
Споживча кооперація	754	1 278	515	747
Державна торгівля (без системи робітничого постачання)	532	947	339	547

Небезпека злочинів, які фіксувалися в галузі господарчої діяльності, полягала в тому, що вони зазвичай були пов'язані зі створенням злочинних груп, часом великих і розгалужених. Такий спосіб учинення розкрадань і хабарництва сприяв надійному маскуванню злочинів. Так, на початку 1967 р. Управлінням міліції виконкому Запорізької міської Ради депутатів трудящих було викрито розгалужену групу розкрадачів соціалістичної власності, до якої входило 17 працівників Запорізького масложиркомбінату і торговельних організацій міста. Учасники цієї групи – завідувачий складом комбінату Гончаров, комірники цього складу Худякова, Сотнікова та інші працівники комбінату – за рахунок неповного оприбуткування виготовленого на підприємстві мила створювали його лишки, які розкрадали і збували через магазини міста. Всього ними було викрадено та реалізовано 34 780 кусків господарчого мила на суму 6 600 рублів. У тому ж році група розкрадачів у складі 17 осіб була викрита на універсальній міжрайонній базі Івано-Франківської облспоживспілки, міськхарчокомбінаті та кондитерській фабриці. Злочинці – начальник вафельного цеху міськхарчокомбінату Замлинський, завідувач складом сировини кондитерської фабрики Барсуков та інші учасники групи розкрадачів – при виготовленні кондитерських виробів систематично недодавали частину яєць до них. Створені таким шляхом лишки яєць вони розкрадали і збували заготівникам, які оформляли їх як закуплені в населення. Всього ними було заподіяно збитків державі на суму 30 тисяч рублів¹.

Управлінням охорони громадського порядку виконкому Одеської обласної Ради депутатів трудящих у 1967 р. знешкодило зло-

чинну групу, до якої входило 66 осіб – працівники державної торгівлі, споживчої кооперації та окремих промислових підприємств. Лише один з епізодів злочинної діяльності цієї групи полягав у тому, що за участю бригадира ділянки поліхлорвінілових виробів Миколаївського заводу металовиробів № 1 Лернера за рахунок заниження якості виробів і створення прихованого від обліку резерву цінної сировини було виготовлено та реалізовано 20 000 скатертин, чим було завдано збитків на суму 57 тисяч рублів. Загальний розмір збитків, завданих державі діяльністю цієї злочинної групи, становив 111 тисяч рублів².

Наприкінці 1967 р. у Львові було викрито організовану групу валютчиків, до складу якої входили 11 осіб, зокрема пенсіонер Попчко, вчитель Львівського професійно-технічного училища № 11 Заєць, директор Пустомитівського райхарчокомбінату Людкевич, завгосп Львівської бальнеологічної лікарні Мусієвський та ін. Злочинці систематично скуповували золоті монети царського карбування, американські та канадські долари й перепродавали їх. У них було вилучено 1 кг 516 г золота, грошей готівкою і облігацій Державної 3 % позики на суму 48 тисяч рублів, 693 американські та канадські долари та описано майна на суму 70 тисяч рублів.

Організовані групи хабарників було викрито в Київському політехнічному і технологічному інститутах, Одеському технологічному інституті імені Ломоносова, Харківському інженерно-економічному інституті та на підприємствах телефонної мережі міста Києва³.

Ці факти свідчили, що економічна злочинність у середині 1960-х рр. у республіці мала значні масштаби і була пов'язана з розкраданням

¹ ГДА МВС України. Ф. 54. Оп. 1. Спр. 219. Арк. 13–14.

² Там само. Арк. 15.

³ ГДА МВС України. Ф. 54. Оп. 1. Спр. 219. Арк. 16–17.

державної та кооперативної власності, спекуляцією, хабарництвом, незаконними валютними операціями. Проте багато порушників закону у цій сфері народного господарства були викриті та притягнені до кримінальної відповідальності завдяки діяльності органів міліції.

У розкритті старих злочинів важливу роль відіграв рух, що виник з ініціативи виправно-трудових установ Луганської області: «На свободу з чистою совістю». Рух цей виник під впливом виступів перед ув'язненими, зокрема, тричі Героя Радянського Союзу генерала Покришкіна, а також колишніх ув'язнених Ростальського, який отримав звання Героя Соціалістичної Праці та був обраний депутатом Верховної Ради, й Александрова – лауреата Ленінської премії. Починаючи з 1963 р. з'явилися з повинною близько 12 тисяч ув'язнених та за їхніми заявами було розкрито багато злочинів.

Цей період діяльності міліції характеризувався також наявністю численних недоліків у її роботі щодо здійснення приводів та офіційного попередження правопорушників. Так, у місті Шахтарськ Донецької області було багато осіб, які систематично допускали порушення громадського порядку та інші правопорушення, за що вони затримувалися дружинниками, патрулями та постовими. Попри це, міськвідділ міліції за вісім місяців дії Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 липня 1966 р. не здійснив жодного офіційного приводу з метою попередження. Таке саме становище було в лінійних органах міліції на станціях Червоноармійська, Слов'янськ, Донецьк, Ясинувата Донецької залізниці. Погано ця робота проводилася в Добропільському, Костянтинівському та Олександрівському районах Донецької області, а також у Сумському, Ямпільському, Лебединському, Краснопільському, Глухівському, Велико-Писарівському районах Сумської області та ін.

У Полтавському районному відділі міліції до січня 1967 р. не було здійснено жодного приводу та офіційного попередження, хоча до райвідділу надходили заяви про антигромадську поведінку окремих осіб, ці заяви перевірялися, порушники викликалися до райвідділу міліції, де їх попереджали про неприпустимість антигромадської поведінки. Однак листки приводів не склалися, зроблені попередження не реєструвалися та не оформлялися відповідно до інструкції.

Фіксувалися непоодинокі факти, коли привід та офіційне попередження здійснювалися без достатніх на це підстав. Матеріали

про правопорушення, які надходили до органів міліції, не перевірялися. Внаслідок цього привод та офіційне попередження здійснювалися щодо осіб, які вперше або випадково скоїли незначні правопорушення, а також щодо осіб, які вчинили злісні правопорушення, що підлягають кримінальному покаранню. У Жовтневому районному відділі міліції міста Полтава було зроблено попередження В. П. Слюсарю за те, що він 11 лютого 1967 р., перебуваючи в чебуречній, кутив, хоча жодних матеріалів, що свідчать про систематичні правопорушення з його боку, райвідділ не мав. Лінійним відділом міліції ст. Херсон Одесько-Кишинівської залізниці було зроблено попередження оглядачеві вагонів А. Є. Карпову та робітнику автобази Г. М. Філіну за порушення трудової дисципліни.

У деяких лінійних органах міліції заходи щодо осіб, які займалися бродяжництвом і не мали постійного місця проживання, нерідко обмежувалися лише оформленням приводів та офіційних попереджень, їх необґрунтовано звільняли і тим самим давали можливість продовжувати вести бродячий спосіб життя. Багато таких фактів було виявлено у лінійних органах міліції ст. Одеса-Головна Одесько-Кишинівської залізниці та ст. Микитівка Донецької залізниці.

Серйозним недоліком у роботі деяких органів міліції було те, що абсолютно не застосовувалися приводи та офіційні попередження до осіб, засуджених судами до заходів кримінального покарання без позбавлення волі. Зазвичай такі особи до органів міліції не викликалися, бесіди з ними не проводилися, листки приводів не оформлювалися та офіційні застереження їм не робилися.

Порушуючи встановлений порядок, окремі органи міліції не здійснювали перевірку осіб, на яких надійшли повідомлення про антигромадську поведінку, за картотеками листків приводів, картотеками притягнених за дрібне хуліганство та іншими оперативними обліками. Унаслідок цього часто на одну й ту саму особу при повторному порушенні громадського порядку складалися нові листки приводів.

З метою забезпечення виховного впливу офіційного попередження інструкція передбачала, що його здійснюють начальник органу міліції, його заступники, начальники відділень міськрайорганів міліції. Однак цієї вимоги часто не дотримувалися. Наприклад, із 47 приводів, зареєстрованих у Білопільському районному відділі міліції Сумської області, у 43 випадках офіційні попередження здійснювали дільничні уповноважені. Аналогічний стан був

в органах міліції Донецької області на Одесько-Кишинівській залізниці. В органах міліції Полтавської області у листках приводів, складених на неповнолітніх, були відсутні відмітки про виклик неповнолітнього та здійснення офіційного попередження у присутності батьків або осіб, які їх замінюють.

У зв'язку із цим заступник Міністра охорони громадського порядку УРСР комісар міліції 3-го рангу І. Д. Бондаренко¹ 6 серпня 1967 р. спрямував начальникам управлінь охорони громадського порядку (далі – УОГП) виконкомів обласних та Київської міської рад депутатів трудящих УРСР, начальникам управлінь міліції на Південно-Західній залізниці, дорожніх, водних і лінійних відділів і відділень міліції, начальникам управлінь і відділів міліції виконкомів міських і районних рад депутатів трудящих УРСР Вказівку про недоліки у роботі органів міліції щодо здійснення приводів і офіційного попередження правопорушників. Міністерство охорони громадського порядку УРСР пропонувало: «Начальникам УОГП, УМ на Південно-Західній залізниці, дорожніх і водних відділів міліції ретельно перевірити роботу щодо застосування інструкції про порядок приводу, реєстрації та офіційного попередження в усіх органах міліції та вжити необхідних заходів для усунення наявних там недоліків»². Як бачимо, подібні недоліки були в багатьох підрозділах міліції, але вони були доволі однотипними і стосувалися таких питань: 1) деякі органи міліції не здійснили жодного офіційного приводу з метою попередження, хоча підстави для цього були; 2) фіксувалися непоодинокі факти, коли привід та офіційне попе-

редження здійснювалися без достатніх на це підстав; 3) не застосовувалися приводи та офіційні попередження до осіб, засуджених судами до заходів кримінального покарання без позбавлення волі; 4) не виконувалася інструкція в частині того, що попередження здійснюють начальник органу міліції, його заступники, начальники відділень міськрайорганів міліції. Як вихід із цієї ситуації і панацею від недоліків МОГП УРСР пропонувало при винесенні попереджень правопорушникам чітко дотримуватися відповідної інструкції, а місцевим органам міліції – перевіряти її виконання.

Колегія МОГП УРСР 30 квітня 1968 р. розглянула питання щодо стану боротьби з кримінальною злочинністю в республіці за I квартал 1968 р. У її рішенні зазначали окремі досягнення органів міліції у протидії злочинності, проте основну увагу було приділено недолікам у цій роботі. Зазначалося, що УОГП областей та управління міліції (далі – УМ) міст значно послабили боротьбу з кримінальною злочинністю. Серйозні недоліки були допущені в роботі щодо запобігання злочинам та їх розкриття. Недостатньо використовувалася в цій справі агентура, оперативні обліки, можливості криміналістики, дільничних уповноважених, інших служб міліції та громадськості. Слабко велася боротьба зі злочинністю органами міліції Донецької області (начальник УОГП М. С. Поперека³). Кількість найбільш тяжких злочинів зросла більш ніж на 28 %, загальне розкриття злочинів становило 95,8 %, серед них тяжких – 91,1 %. За I квартал залишилися нерозкритими 87 найбільш тяжких злочинів, зокрема 6 вбивств, 10 розбоїв та пограбувань, 65 крадіжок. За допомогою агентури запобігли лише 12 % злочинів і було розкрито

¹ Бондаренко Іван Данилович (1921–2012) – в органах внутрішніх справ з 1942 р., учасник Другої світової війни. У 1955 р. закінчив Вищу школу МВС СРСР. Протягом 1941–1956 рр. працював на керівних посадах в органах внутрішніх справ та державної безпеки Івано-Франківської області, з 1956 р. – у Центральному апараті МВС/МОГП УРСР, начальник Управління міліції МОГП, заступник Міністра охорони громадського порядку УРСР. 1975–1982 рр. – начальник Управління внутрішніх справ виконкому Київської обласної ради. Генерал-лейтенант міліції (1973).

² Про недоліки у роботі органів міліції щодо здійснення приводів і офіційного попередження правопорушників : вказівка заступника Міністра охорони громадського порядку УРСР комісара міліції 3-го рангу І. Бондаренка від 06.08.1967 // Історія міліції України в документах та матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 294–295.

³ Поперека Михайло Степанович (1910–1982) – радянський діяч органів держбезпеки та внутрішніх справ. Член ВКП(б) з 1932 р.; з 1938 р. – співробітник органів НКВС. У 1944–1946 рр. – начальник Управління контррозвідки СМЕРШ Львівського військового округу. У 1948 р. нагороджений орденом Червоного прапора «За успішне виконання спеціального завдання Уряду» по боротьбі з націоналістичним підпіллям в Західній Україні. У 1946–1952 рр. – заступник Міністра державної безпеки Української РСР. У 1951–1955 рр. – депутат Верховної Ради УРСР 3-го скликання. У 1953–1954 рр. – заступник Міністра внутрішніх справ Української РСР. У 1954–1974 рр. – начальник Управління МВС/МОГП УРСР по Сталінській (Донецькій) області, генерал-лейтенант внутрішньої охорони. З 1974 р. перебуває у відставці, на пенсії в місті Донецьку.

близько 20 %. Ще гіршою була ситуація у місті Донецьку (начальник УМ В. В. Галкін), де, порівняно з I кварталом 1967 р., запобігли злочинам майже вдвічі менше. Нерозкритими залишилися 31 найбільш тяжкий злочин, або близько 36 % від їхньої загальної кількості в області, а рівень розкриття становив 88,3 %. Кількість тяжких злочинів зросла на 41,5 %¹.

Як зазначала Колегія МОГП УРСР, органи міліції Полтавської області (начальник УОГП О. Я. Шкуренко) погано вели роботу з розкриття злочинів, рівень якого знизився, у порівнянні з I кварталом 1967 р., за найбільш тяжкими злочинами на 14,1 % і становив 83,1 %. Це був найнижчий показник у республіці. Також погіршився стан запобігання тяжким злочинам, унаслідок чого їхня кількість зросла на 11,1 %. Протягом I кварталу 1968 р. не було розкрито жодного злочину минулих років.

У рішенні Колегії також наголошувалося, що незадовільно була організована боротьба зі злочинністю у місті Одеса (начальник УМ А. І. Мітрашевський). Показники запобігання злочинам знизилися, розкриття тяжких злочинів за I квартал 1968 р. становило лише 86,6 %, що на 9,3 % менше, ніж у 1967 р. Залишилися нерозкритими 33 злочини, або 70 % від їхньої загальної кількості в області. Значно гірше, ніж у I кварталі 1967 р., працювали органи міліції Луганської області (начальник УОГП О. Г. Карагодніков²). Стан попередження злочинів погіршився, кількість тяжких злочинів зросла на 9,1 %, а їх розкриття знизилося на 2 %. Серед 45 найбільш тяжких злочинів, що залишилися нерозкритими за перший квартал 1968 р., було 3 вбивства, 5 розбоїв і грабежів, 5 зґвалтувань, 32 крадіжки³.

¹ Про стан боротьби з кримінальною злочинністю в республіці за I квартал 1968 р. : рішення Колегії Міністерства охорони громадського порядку УРСР від 30.04.1968 // Історія міліції України в документах та матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 336.

² Карагодніков Олександр Григорович (1923–1993) – начальник УВС Ворошиловградської (Луганської області); генерал-майор міліції з 1958 р. по 1974 р.

³ Про стан боротьби з кримінальною злочинністю в республіці за I квартал 1968 р. : рішення Колегії Міністерства охорони громадського порядку УРСР від 30 квітня 1968 р. // Історія міліції України в документах та матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 336.

Критиці були також піддані органи міліції УОГП Миколаївської області (начальник В. В. Дзюба), які не забезпечили належного розкриття злочинів. Рівень загального розкриття злочинів знизився на 1,3 %, а за найтяжчими їхніми видами – на 1,9 %. На думку Колегії, некваліфіковано проводилася боротьба зі злочинністю у місті Львів (начальник УМ В. Г. Михайлов), де було розкрито найбільш тяжких злочинів лише 88,5 %, що було на 6,8 % менше, ніж у 1967 р. За I квартал 1968 р. у місті не було розкрито 19 злочинів, зокрема 1 вбивство, 5 пограбувань, 8 крадіжок із квартир тощо.

Погіршився стан розкриття кримінальних злочинів та оперативно-профілактичної роботи органів міліції Черкаської (начальник УОГП Г. С. Третьяков)⁴ та Чернівецької (начальник УОГП А. А. Чупров) областей. У цих областях рівень розкриття найбільш тяжких злочинів знизився відповідно на 9,4 % і 0,9 % і становив 88,1 % і 92,1 %. Водночас тут відзначається зростання цих злочинів на 26,7 % і 17,4 % відповідно.

За допомогою агентури за звітний період запобігли лише п'яти злочинам. Колегія зазначила також про низький рівень організації роботи з боротьби зі злочинністю в таких областях: Івано-Франківській (начальник УОГП М. М. Шавша⁵), Тернопільській (начальник УОГП П. І. Дейнекін⁶), Сумській (начальник УОГП І. М. Ковальов⁷) та Закарпатській (начальник УОГП М. П. Лялько⁸).

Колегія зауважила, що останнім часом зменшилася увага до боротьби зі злочинністю неповнолітніх. Зростання цього виду злочинності відбулося у Волинській області майже вчетверо, Сумській – на 68,2 %, Черкаській – на 66,7 %, Кримській – на 45,2 %, Луганській – на 42,6 %, Рівненській – на 35,5 %, Тернопільській – на 33,3 %, Дніпропетровській – на

⁴ Третьяков Григорій Сергійович – у 1959–1973 рр. очолював з УМВС і УОГП Черкаської області; генерал-майор міліції.

⁵ Шавша Микола Михайлович (1919–?). З 1962–1973 рр. – начальник УВС Івано-Франківського облвиконкому. З 1973 р. – начальник УВС Кіровоградської області. Генерал-майор міліції.

⁶ Дейнекін Павло Іванович – у 1959–1974 рр. обіймав посаду начальника УВС/УОГП Тернопільської області.

⁷ Ковальов Іван Матвійович у 1958–1974 рр. – начальник УВС/УОГП Сумської області.

⁸ Лялько Михайло Петрович (1914–1992) – генерал-майор міліції.

31,8 %¹. Становище, що склалося, Колегія пояснювала тим, що деякі органи міліції не зуміли закріпити досягнуті в 1967 р. показники, а їхні керівники виявили самозаспокоєність і некритично оцінювали стан справ. У зв'язку з переходом на роботу з двома вихідними днями вони виявилися не підготовленими до активної боротьби зі злочинністю в цих умовах. Начальники зазначених управлінь глибоко не розібралися у складній оперативній обстановці, не вивчили причин зростання найбільш тяжких злочинів і не вжили рішучих заходів щодо посилення боротьби зі злочинністю.

Також Колегія акцентувала увагу на тому, що останнім часом зменшилася боротьба з хуліганством, насамперед у Донецькій, Полтавській, Одеській, Харківській та деяких інших областях. Участь агентури в розкритті злочинів, особливо у Рівненській, Полтавській, Донецькій, Львівській та Київській областях, оцінювалася як недостатня. Не вживали заходів щодо збільшення кількості агентури, здатної надати реальну допомогу міліції у протидії злочинності. Працівники міліції вкрай слабо спиралися на допомогу громадськості в запобіганні злочинам та їх розкритті.

На Колегії зазначалося, що в цей період дещо зменшилася кількість виступів керівного складу органів перед працівниками. Деякі начальники УОГП недостатньо приділяли увагу роботі карного розшуку, своєчасно та гостро не реагували на недоліки, поверхово керували роботою органів міліції щодо боротьби з кримінальною злочинністю. Матеріалів справ про нерозкриті найбільш серйозні злочини вони не знали, тому не могли визначити напрям роботи, виявити конкретну вимогливість до працівників щодо проведення заходів, спрямованих на їх розкриття. Виїзди керівників управлінь з метою надання практичної допомоги в розкритті складних злочинів нерідко були короткочасними і не давали їм можливості глибоко вникнути в роботу підлеглих. Відсутність належної вимогливості до начальників органів міліції призвела до того, що деякі з них обмежували свої дії загальними вказівками, не надавали допомоги оперативним працівникам у вирішенні питань, що виникали в процесі роботи із запобігання зло-

чинам та їх розкриття. Їхня увага та участь у роботі з агентурою була явно недостатньою.

Колегія МОГП УРСР постановила: «1. Звернути серйозну увагу начальників УОГП Полтавської – Шкуренко О. Я., Луганської – Карагоднікова О. Г., Миколаївської – Дзюби Н. В., Донецької області – Попереки М. С., начальників УМ міст Одеси – Мітрашевського А. І., Донецька – Галкіна В. В., Львова – Михайлова В. Г. на наявність низки недоліків в організації роботи з боротьби з кримінальною злочинністю та попередити їх, що якщо вони найближчим часом не забезпечать докорінного покращення запобіжно-профілактичної діяльності та розкриття злочинів, до них будуть вжиті суворі заходи впливу. Про вжиті заходи щодо усунення недоліків у боротьбі з кримінальною злочинністю та досягнутих результатів керівникам зазначених УОГП доповісти Колегії у липні 1968 року. 2. Вимагати від начальників УОГП Черкаської області – Третьякова Г. С., Івано-Франківської області – Шавші Н. М., Тернопільської – Дейнекіна П. І., Сумської – Ковальова І. М. та Закарпатської – Лялька М. П. вжиття необхідних заходів, що забезпечують наступальну боротьбу зі злочинністю, і насамперед покращення роботи щодо попередження злочинів та повного розкриття вчинених злочинів»².

У документах, які в той час виходили від МОГП УРСР, зазначалося, що станом на середину 1968 р. деякі керівники УОГП та міськрайорганів міліції УРСР послабили увагу до використання можливостей криміналістики в розкритті крадіжок із магазинів, кіосків та, особливо, квартир. Під час отримання повідомлень про вчинення цього виду злочинів експертів відділів і лабораторій криміналістичних досліджень часто не залучали до оглядів місць подій, оперативні та слідчі працівники найчастіше проводили огляди формально, поверхово, без використання науково-технічних засобів і методів. Сліди та інші речові докази погано й неоперативно використовували для розкриття злочинів за гарячими слідами.

У довідці заступника Міністра охорони громадського порядку УРСР генерала внутрішньої служби 3-го рангу П. Д. Савчука³ від

¹ Про стан боротьби з кримінальною злочинністю в республіці за I квартал 1968 р. : рішення Колегії Міністерства охорони громадського порядку УРСР від 30 квітня 1968 р. // Історія міліції України в документах та матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 337.

² Про стан боротьби з кримінальною злочинністю в республіці за I квартал 1968 р. : рішення Колегії Міністерства охорони громадського порядку УРСР від 30 квітня 1968 р. // Історія міліції України в документах та матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 338.

³ Савчук Прокоп Демидович (1918–?). У 1946–1952 рр. перебував на комсомольській

12 червня 1968 р. зазначалося, що невміле, а часом недбале ставлення до цього питання призводило у багатьох випадках до псування та втрати речових доказів, контроль з боку керівного складу органів міліції за їх використанням з метою розкриття злочинів належним чином не здійснювався. Були встановлені численні випадки, коли підозрювані у скоєнні крадіжок особи навіть не перевірялися за слідами відбитків пальців рук, які були виявлені на місцях подій і зберігалися в дактилоскопічних картотеках апаратів криміналістичних досліджень. Блокування торговельних об'єктів хімічними пастками часто проводилося без урахування оперативної доцільності та не правильно оформлялося. Використання пасток працівниками торгівлі не контролювалося, а пастки, що стали непридатними, не замінювалися.

Апарати карного розшуку самоусунулися від цієї роботи, належної уваги їй не приділяли, не виявляли творчої ініціативи в цьому питанні. На думку заступник Міністра, внаслідок такого ставлення стан роботи з розкриття злочинів за допомогою хімічних пасток не був задовільним.

Фіксувалися також випадки, коли дослідження речових доказів відділів та лабораторій криміналістичних досліджень органів міліції проводилися неякісно та невчасно. Експерти цих підрозділів не завжди залучалися до розкриття раніше вчинених крадіжок. Питання використання можливостей криміналістики в розкритті злочинів рідко були предметом аналізу та обговорення.

Міністерство охорони громадського порядку УРСР пропонувало керівникам місцевих органів охорони громадського порядку розглянути це питання та вжити заходів щодо максимального використання можливостей апаратів криміналістичних досліджень при розкритті крадіжок із магазинів, кіосків та квартир. Також доручалося начальникам відділів карного розшуку УОГП областей на чергових заняттях у школах оперативної майстерності на конкретних справах та прикладах провести методичний розбір недоліків у ро-

боті оперативних та слідчих працівників при оглядах місць учинення крадіжок із квартир¹.

На виконання зауважень, висловлених у довідці заступника Міністра охорони громадського порядку УРСР, начальник науково-технічного відділу (далі – НТВ) УВС Кримської області А. Бахорін у своїй доповідній записці начальнику НТВ УМ МВС УРСР З. І. Мурзіну повідомив про результати роботи свого підрозділу у цьому напрямі за неповний рік. Він, зокрема, інформував, що за дев'ять місяців 1968 р. експертами НТВ та науково-технічних лабораторій УВС Кримської області було здійснено 1 007 оглядів місць подій, унаслідок яких у 594 випадках вилучалися сліди та інші речові докази, що сприяло розкриттю злочинів та встановленню злочинців. За цими речовими доказами було проведено 573 дослідження, оформлені висновками та довідками. Інші речові докази з 21 випадку залишено у райвідділах для остаточних відпрацювань версій. За відсутності експертів-криміналістів на місцях подій слідчі та працівники карного розшуку самостійно вилучали речові докази та своєчасно, в упакованому вигляді доставляли їх до НТВ для подальшого дослідження. У більшості районних та міських відділів міліції були обладнані спеціальні камери зберігання для речових доказів².

ВИСНОВКИ. Протягом 1967–1968 рр. злочинність у республіці залишалася на досить високому рівні, але й протидія їй з боку органів міліції посилювалася та вдосконалювалася. Актуальною залишалася боротьба з хуліганством. Проте боротьба з хабарництвом і спекуляцією розгорталася недостатньо активно і цілеспрямовано. Економічна злочинність у 1960-х рр., пов'язана з розкраданням державної та кооперативної власності, спекуляцією, хабарництвом, незаконними валютними операціями, у республіці набула значних масштабів. Але водночас багато осіб, які вчинили злочини у цій сфері, були викриті та притягнені до кримінальної відповідальності завдяки діяльності органів міліції. Проте ще недостатньо ефективно для цього використовувалася

роботі, перший секретар Закарпатського обкому ЛКСМУ. З 1952 р. працював в органах держбезпеки. 1954–1959 рр. – очільник Управління Комітету державної безпеки при Раді Міністрів Української РСР по Закарпатській області. З 1966 р. – заступник Міністра охорони громадського порядку УРСР. Генерал внутрішньої служби 3-го рангу.

¹ Про стан роботи органів міліції МОГП УРСР по використанню можливостей криміналістики в розкритті крадіжок і заходи щодо її поліпшення : довідка заступника міністра охорони громадського порядку УРСР генерала внутрішньої служби 3 рангу П. Савчука // Історія міліції України в документах та матеріалах / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946–1990. С. 407–408.

² ГДА МВС України. Ф. 30. Оп. 1. Спр. 19. Арк. 77.

агентура, оперативні обліки, можливості криміналістики, діяльність дільничних уповноважених, інших служб міліції та громадськості. Протягом дослідженого періоду поширеним недоліком у діяльності міліції була недостатня робота з офіційного попередження право-

порушників. Перехід трудового населення в містах на роботу з двома вихідними днями дещо ускладнив роботу міліції, збільшив її обсяг, але не всі органи міліції змогли швидко налаштуватися на боротьбу зі злочинністю в цих умовах.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Бандурка О. М. Секретарі, наркоми, міністри внутрішніх справ України в 1917–2022 роках : монографія. Харків : Майдан, 2022. 544 с.
2. Боняк В. О., Греченко В. А. Підготовка кадрів для органів охорони правопорядку в Українській РСР у 1956–1962 рр. (на прикладі міліції). *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 37–44. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2024-2-37-36>.
3. Греченко В. А. Діяльність міліції УРСР щодо протидії злочинності на початку 1960-х рр. *Право і безпека*. 2024. № 4 (95). С. 9–19. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.01>.
4. Греченко В. А., Бандурка С. С. Протидія злочинності в Україні у середині 1960-х років: досвід, уроки. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31, № 4. С. 86–100. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2024-31-4-86>.
5. Карний розшук України: відданість, вірність, відвага : довідково-істор. вид. / ред. І. Довгаль. Київ : ТОВ «Світ Успіху», 2009. 368 с.
6. Печніков В. С. Є така служба... : монографія. Київ : Еліт Прінт, 2011. 585 с.
7. Смирнов Ю. О., Михайленко П. П., Святоцький О. Д., Ануфрієв М. І. Міліція України: історичний нарис, портрети, події / за заг. ред. Ю. О. Смирнова. Київ : Ін Юре, 2002. 888 с.
8. Чернега А. П. Правове регулювання діяльності органів міліції Української РСР у 1956–1985 рр. : авторефер. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2008. 21 с.
9. Чисніков В. Оперативно-розшукова діяльність в радянській Україні (1917–1991 рр.) // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 8 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко. Київ : Атіка, 2010. Т. 6: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). С. 557–561.
10. Boterbloem K. *Russia as Empire: Past and Present*. London : Reaktion Books, 2020. 256 p.
11. Bukovsky V. K. *Judgment in Moscow: Soviet Crimes and Western Complicity* / transl. by A. Kojevnikov. California : Ninth of November Press, 2019. 727 p.
12. Dewhirst M. *Judgment in Moscow. Soviet Crimes and Western Complicity*. *Europe-Asia Studies*. 2020. No. 72 (1). Pp. 132–133. DOI: <https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1700702>.
13. Hornsby R. *The Soviet Sixties*. London : Yale University Press, 2023. 496 p.
14. Reconsidering Stagnation in the Brezhnev Era: Ideology and Exchange / ed. by D. Fainberg, A. M. Kalinovsky. Lanham : Lexington Books, 2016. 220 p.
15. Schattenberg S. *Brezhnev: The Making of a Statesman*. London : Bloomsbury Publishing, 2021. 512 p.

Надійшла до редакції: 10.01.2025

Прийнята до опублікування: 15.03.2025

REFERENCES

1. Bandurka, O. M. (2022). *Secretaries, People's Commissars, Ministers of Internal Affairs of Ukraine in 1917–2022*. Maidan.
2. Boniak, V. O., & Grechenko, V. A. (2024). Training of personnel for law enforcement bodies in the Ukrainian SSR in 1956–1962 (on the example of the militia). *Scientific Bulletin of Dnipro State University of Internal Affairs*, 2, 37–44. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2024-2-37-36>.
3. Boterbloem, K. (2020). *Russia as Empire: Past and Present*. Reaktion Books.
4. Bukovsky, V. K. (2019). *Judgment in Moscow: Soviet Crimes and Western Complicity* (A. Kojevnikov, Transl.). Ninth of November Press.
5. Cherneha, A. P. (2008). *Legal regulation of the activities of the police of the Ukrainian SSR in 1956–1985* [Candidate thesis, M. P. Drahomanov National Pedagogical University].
6. Chysnikov, V. (2010). Operational and investigative activities in Soviet Ukraine (1917–1991). In Yu. I. Ry-marenko (Ed.), *International Police Encyclopedia* (Vol. 6) (pp. 557–561). Atika.
7. Dewhirst, M. (2020). Judgment in Moscow. Soviet Crimes and Western Complicity. *Europe-Asia Studies*, 72(1), 132–133. <https://doi.org/10.1080/09668136.2019.1700702>.
8. Dovhal, I. (Ed.). (2009). *Criminal Investigation Department of Ukraine: loyalty, loyalty, courage*. World of Success.
9. Fainberg, D., & Kalinovsky, A. M. (2016). *Reconsidering Stagnation in the Brezhnev Era: Ideology and Exchange*. Lexington Books.

10. Grechenko, V. A. (2024). The activities of the Ukrainian SSR militia in combating crime in the early 1960s. *Law and Safety*, 4(95), 9–19. <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.01>.
11. Grechenko, V. A., & Bandurka, S. S. (2024). Combating crime in Ukraine in the mid-1960s: experience, lesson. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 31(4), 86–100. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2024-31-4-86>.
12. Hornsby, R. (2023). *The Soviet Sixties*. Yale University Press.
13. Piechnikov, V. S. (2011). *There is such a service...* Elit Print.
14. Schattenberg, S. (2021). *Brezhnev: The Making of a Statesman*. Bloomsbury Publishing.
15. Smyrnov, Yu. O., Mykhailenko, P. P., Sviatotskyi, O. D., & Anufriev, M. I. (2002). *Ukrainian police: historical sketch, portraits, events* (Yu. O. Smyrnov, Ed.). In Yure.

Received the editorial office: 10 January 2025

Accepted for publication: 15 March 2025

VOLODYMYR ANATOLIIOVYCH GRECHENKO,

*Doctor of Historical Sciences, Professor,
Honored Education Worker of Ukraine,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Humanities and Ukrainian Studies;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6046-0178>,
e-mail: grechenko18@gmail.com;*

ANATOLII MYKOLAIOVYCH KLOCHKO,

*Doctor of Law, Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6898-964X>,
e-mail: klochko2016a@gmail.com*

THE ROLE OF THE UKRAINIAN SSR MILITIA IN COMBATING CRIME IN THE LATE 1960S

In 1967–1968, the level of crime in the republic continued to be quite high, but the militia's response to it was strengthened and improved. The fight against hooliganism remained a topical issue. At this time, there were cases of brazen attacks by criminals on militia patrols. The Ministry of Public Order Protection of the Ukrainian SSR systematised data on these cases, which revealed that in a number of places, there was no reliable security for the premises where militia bodies and units were located. In the 1960s, economic crime in the republic became widespread. It was associated with the theft of state and cooperative property, speculation, bribery, and illegal currency transactions. The danger of crimes committed in the sphere of economic activity was that they were usually associated with the creation of criminal groups, sometimes large and extensive. This method of committing embezzlement and bribery provided a good disguise for the crimes. At the same time, many of the perpetrators of crimes in this area were identified and brought to justice through the activities of the militia. However, the use of intelligence, operational records, forensic capabilities, and the activities of district commissioners, other militia services and the public were not yet sufficiently effective. In these years, a common shortcoming in militia activities was the lack of official warning of offenders. The transition of the working population in cities to two-day work made militia work somewhat more difficult and increased its volume, but not all militia bodies were able to quickly adapt to fighting crime in these conditions. Some heads of public order departments neglected the work of the criminal investigation department, failed to respond to shortcomings in a timely and sharp manner, and superficially managed the work of police agencies in combating criminal activity.

Keywords: *Ukraine, 1960s, Ministry of Public Order, militia, crime prevention.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Греченко В. А., Ключко А. М. Роль міліції УРСР у протидії злочинності в кінці 1960-х рр. *Право і безпека*. 2025. № 1 (96). С. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2025.1.01>.

Citation (APA): Grechenko, V. A., & Klochko, A. M. (2025). The role of the Ukrainian SSR militia in combating crime in the late 1960s. *Law and Safety*, 1(96), 9–20. <https://doi.org/10.32631/pb.2025.1.01>.